

Daniela ROMAN
Universitatea de Stat din Moldova

JUVENILE DELINQUENCY- CRIMINAL LIABILITY IN THE PENAL LAW IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Keywords
*Juvenile delinquency,
Criminal sanctions,
Offenses committed by minors,
Juvenile offenders*

Abstract

The theme of juvenile delinquency and its mechanisms is relevant because of the intense criminal character of this phenomenon, which seriously affects human interests; it endangers the fundamental values and norms recognized and accepted within a given community, preventing its functioning properly. Juvenile delinquency represents young people's violations and deviations from the rules of social cohabitation punishable by criminal law and is characterized by a series of distinct features that derive both from socio-economic and cultural conditions of the society and from the way the society perceives, sanctions and treats the offenses committed by minors.

MINORUL DELINCVENT- SUBIECT AL RĂSPUNDERII PENALE IN LEGEA PENALA A REPUBLICII MOLDOVA

Conform actualului Cod Penal al Republicii Moldova, răspunderea penală a minorilor intervine de la vârsta de 16 ani (în unele cazuri de la 14 ani), deși au fost tentative de a micșora această vârstă până la 12 ani.

Cercetările din domeniul psihologiei, pedagogiei etc. susțin faptul că odată cu atingerea vârstei de 12-13 ani minorul este în stare să-și aprecieze conștient comportamentul său, să prevadă consecințele lui, iar în legătură cu aceasta și să aleagă varianta care-i convine mai mult, care corespunde intereselor sale. Standardele internaționale și garanțiile minime pentru justiția penală juvenilă sunt stabilite în Convenția ONU "Cu privire la drepturile copilului". Astfel, art. 40 dispune că statele vor stabili o vârstă minimă sub care copiii vor fi prezumați neavând capacitatea de a viola legea penală. Deși convenția respectivă nu stabilește expres vârsta concretă minimă care ar duce la dobândirea capacității penale, Comitetul ONU responsabil de monitorizarea conformării cerințelor convenției a criticat jurisdicțiile în care vârsta minimă de răspundere penală este de 12 ani sau inferioară acesteia. Un alt document de importanță primordială în acest domeniu îl reprezintă Regulile de la Beijing – **Regulile standard minime ale ONU pentru administrarea justiției juvenile**, în comentariile cărora se menționează că "vârsta minimă a răspunderii penale diferă pe larg grație condițiilor istorice sau culturale. Abordarea modernă trebuie să ia în considerație faptul dacă copilul poate trăi în conformitate cu componentele morale și psihologice ale răspunderii penale. Aceasta înseamnă că un copil, în virtutea discernământului și înțelegerii sale individuale, poate fi tras la răspundere pentru un comportament esențialmente antisocial. Dacă vârsta răspunderii penale este fixată la un nivel prea jos sau dacă nu există o limită minimă de vârstă, noțiunea de răspundere ar deveni fără sens" (Pitulescu, 2002).

Standardele internaționale stabilesc un număr de principii directe privind justiția juvenilă. Acestea se bazează pe obligațiile statului de a asigura interesul superior al fiecărui copil și de a garanta ca măsurile luate față de copiii care au încălcat legea să fie proporționale cu gravitatea infracțiunii comise și ia în considerare circumstanțele personale ale fiecărui minor (Dobrinou, 1997).

Conform art. 24 (1) al Pactului Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice, precum și Principiului nr. 2 al Declarației drepturilor copilului, "orice copil are dreptul la protecție din partea familiei, statului și societății, drept ce rezultă din statutul său de minor".

Art. 3 (1) al Convenției cu privire la drepturile copilului stipulează că interesul superior al copilului trebuie să fie luat în considerare cu prioritate în toate acțiunile ce vizează copiii, inclusiv cele întreprinse de judecată, instituțiile, organele administrative sau legislative.

Regulile 5 și 17.1 de la Beijing prevăd că sistemul de justiție juvenilă trebuie să evidențieze starea minorului și să asigure că orice reacție față de copiii care au încălcat legea este întotdeauna proporțională cu personalitatea acestora și cu circumstanțele faptei săvârșite.

Art. 40 (1) al Convenției cu privire la drepturile copilului stabilește că statele trebuie să recunoască dreptul fiecărui copil, acuzat de comiterea unei infracțiuni, de a fi tratat într-o manieră compatibilă cu promovarea simțului de demnitate și valoare ale minorului, luând în considerare vârsta minorului și dorința de a promova reintegrarea copilului și asumarea unui rol constructiv în societate.

Sistemele de justiție juvenilă ar trebui să promoveze drepturile și siguranța copiilor, să protejeze starea fizică și mentală a minorilor și să ia în calcul necesitatea de reabilitare a acestora, garanțiile respective fiind stipulate de art. 14 (4) al Pactului Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice, precum și de Regula nr.1 din regulile ONU cu privire la protecția minorilor privați de libertate.

Art. 5 (e) al Principiilor de la Riyadh stabilește că politicile promovate trebuie să ia în considerație faptul că comportamentul adolescentului face adesea parte din procesul de maturizare și de creștere și tinde să dispară spontan.

Potrivit definiției Convenției ONU pentru drepturile copilului, copil este acea persoană care nu a împlinit vârsta de 18 ani. Statele lumii, prin legislațiile proprii, tratează în mod diferit problema vârstei de la care un copil poate fi recunoscut suspect și devine pasibil de răspundere penală, în funcție de concluziile experților în domeniu cu privire la evaluarea nivelului de conștientizare a faptelor comise.

În R. Moldova, potrivit noțiunii adoptate, persoană minoră (Codul Penal al Republicii Moldova. Chișinău, 2002) este persoana care nu a împlinit vârsta de 18 ani. Concomitent, la evaluarea posibilității tragerii la răspundere penală a unui minor, prevederea enunțată urmează a fi corelată cu art. 21 CP, deoarece art. 6 pct. 47 CPP stabilește limitele de vârstă în cadrul cărora persoana este considerată minoră, dar nu și limita minimă de vârstă a subiectului infracțiunii. Lgiuitorul a stabilit că subiect al răspunderii penale este persoana ce a împlinit vârsta de 16 ani, respectiv starea de minorat a persoanei urmând a fi apreciată ca o circumstanță atenuantă. Totuși, ca excepție, pentru anumite categorii de infracțiuni prevăzute expres în art. 21 alin.2) CP RM, care sunt de o gravitate sporită (Codul Penal al Republicii Moldova. Chișinău,

2002) pentru societate, minorii pot fi pasibili de răspundere penală și de la vârsta de 14 ani.

Astfel, minorii cu vârsta cuprinsă între 14-18 ani sunt supuși răspunderii penale numai dacă se dovedește că au fost în stare de responsabilitate în momentul săvârșirii faptei. În cazul când se constată că minorul suferă de debilitate mintală, care nu este legată de o boală psihică, trebuie să se stabilească, de asemenea, dacă el a fost pe deplin conștient de săvârșirea actului și consecințele survenite. În cazul săvârșirii unei infracțiuni, toți minorii pasibili de răspundere penală cad sub incidența legii penale, adică sunt sancționați fie prin pedepse penale (dar în limite diferite față de adulți, conform regulilor impuse de CP), fie le sunt aplicate măsuri de constrângere cu caracter educativ.

Prin urmare, legea penală națională exclude sub orice formă tragerea la răspundere penală a minorilor sub vârsta de 14 ani. În cazul în care minorul aflat în conflict cu legea este sub vârsta răspunderii penale, în privința acestuia nu poate fi pornită și nici efectuată urmărirea penală, deoarece lipsa vârstei penale înseamnă lipsa subiectului pasibil de răspundere penală pentru o faptă infracțională.

Orice minor trebuie să fie informat în mod accesibil și să cunoască dacă organele de poliție/de urmărire penală îl consideră suspect. El poate avea mai multe calități procesuale: bănuit/învinuit/inculpat. Cu regret, acest lucru rareori este explicat și conștientizat, chiar și de către reprezentanții legali (părinții sau persoanele împuternicite) ai copilului. Bănuitul/învinuitul este acea persoană, inclusiv minoră, care este suspectată ca fiind posibilul autor al săvârșirii unei infracțiuni. Calitatea de bănuit/învinuit produce efecte juridice din momentul recunoașterii oficiale de către ofițerul de urmărire penală, în baza unui document scris, denumit ordonanță de recunoaștere în calitate de bănuit, sau de către procuror – în baza ordonanței de punere sub învinuire, care este adusă la cunoștința minorului sub semnătură. Textul ordonanței conține informații despre circumstanțele pentru care minorul este suspectat și se aduce la cunoștința copilului în prezența apărătorului, reprezentantului legal, pedagogului/ psihologului și traducătorului, dacă este necesar. Calitatea de bănuit poate fi obținută și atunci când minorul este reținut în baza unui proces-verbal de reținere (Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, 2002).

Conform art. 64, 66 CPP, în cazul bănuitului sau învinuitului minor, dacă acesta acceptă să fie audiat, audierea nu poate dura mai mult de 2 ore fără întreruperi și nu mai mult de 4 ore pe zi. Cu regret, din relatările studiului efectuat rezultă că pentru minorii suspectați de săvârșirea unei infracțiuni practic nu există spații separate și special amenajate, în acest scop fiind utilizate încăperile de lucru ale organului de urmărire penală, ei fiind audiați împreună cu potențialii infractori adulți.

Conform Strategiei pentru Reforma Justiției, sarcina de creare și dotare a camerelor de audiere în spații special amenajate în condițiile art. 110/1 CPP (pentru martorii/victimele minore) a revenit inspectoratelor de poliție, procuraturilor și judecătorilor. Vizitele de monitorizare efectuate pe teren (IRP) au constatat că practic în toate raioanele instituțiile respective au constituit camere de audiere. S-a tras concluzia că cele mai potrivite din punct de vedere al dotării, condițiilor necesare unei camere de audiere, precum și pentru acoperirea strategică din punct de vedere teritorial, sunt camerele de audiere din cadrul procuraturilor, care au fost dotate și cu un mijloc de transport pentru deplasarea minorului aflat într-o localitate mai îndepărtată.

Drepturile procesuale ale minorului suspect sunt aceleași ca și pentru un adult (excepție făcând câteva drepturi suplimentare, prevăzute de procedura specială cu privire la minori, care sunt de fapt garanții procesuale, având scopul de a-l proteja în fața unor abuzuri).

Minorul care a împlinit vârsta de 16 ani este pasibil de răspundere penală. Minorilor care au comis fapte penale li se pot aplica măsuri de constrângere educative și pedepse penale. Pedepsele se aplică numai în cazul în care se consideră că măsurile educative nu sunt suficiente pentru corijarea minorului. Sancțiunile se stabilesc prin hotărâre judecătorească, în raport cu vârsta și gravitatea faptei, la care, pentru individualizarea pedepsei, trebuie să se mai țină cont de o serie de factori: gradul de pericol social al faptei, starea fizică și dezvoltarea intelectuală a minorului, dacă a mai săvârșit alte fapte similare, situația sa familială și orice alte date privind minorul și posibilitățile de reeducare a sa (Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, 2002).

Regulile de la Beijing în pct.17 prevăd mai multe principii aplicabile la judecarea cauzei și pedepsirea minorilor, de care se va ține cont la asigurarea proporționalității între delictul comis, împrejurările în care acesta a avut loc și bunăstarea și nevoile delincentului.

Minoratul penal ar trebui să constituie una din prioritățile de bază ale politicii penale de stat. Prevenirea și combaterea eficientă a delinvenței juvenile este și mai necesară în condițiile în care, conform datelor statistice, există o creștere îngrijorătoare a numărului minorilor delinvenți sub vârsta răspunderii penale, precum și a infracțiunilor cu gravitate sporită comise de către minorii delinvenți. Astfel, la aplicarea pedepselor și măsurilor de constrângere față de minorii delinvenți trebuie să se ia în considerare și faptul aflării acestora în mediul negativ, unde există violență, lipsesc supravegherea și a activitățile sănătoase, au loc astfel de fenomene ca cerșitul, vagabondajul, contrabanda cu stupefiante și valută etc.

Ținând cont de particularitățile psiho-fiziologice ale vârstei pe care o reprezintă minorii și de modalitățile diferite de influențare pe cale de sancționare a minorilor, care pot prezenta cerințe de reeducare foarte variate, legiuitorul a instituit ca regulă de bază aplicarea măsurilor educative față de minori în detrimentul pedepselor penale clasice, ca închisoarea, suspendarea condiționată, amenda. Măsurile educative prevăzute de CP, CPP sunt sancțiuni de drept penal, instituite pentru minorii infractori cu scopul de a asigura, în condițiile unei constrângeri penale, educarea / reeducarea acestora prin supraveghere, instruire școlară sau profesională și prin cultivarea în conștiința lor a unor valori și comportamente care să implice respectul față de ordinea de drept penal. Spre deosebire de pedepse, unde caracterul coercitiv-afectiv este predominant, măsurile educative sunt practic lipsite de conținut coercitiv, nu comportă consecințe de ordin penal în viitor și nu conduc la antecedente penale. Comparativ, în unele legislații străine (cum este cea franceză) măsurile educative se pot lua și fără a se stabili răspunderea penală, în R. Moldova ele nu pot fi decât consecințe ale unei răspunderi penale concrete și se pot lua numai față de minorul care a săvârșit o infracțiune.

CONCLUZII

Atenționăm asupra faptului că între responsabilitate și vinovăție există o strânsă legătură, astfel responsabilitatea trebuie să existe în momentul săvârșirii faptei. Dacă lipsește responsabilitatea, nu se mai poate pune problema vinovăției ca semn al infracțiunii, întrucât o persoană iresponsabilă nu poate acționa cu vinovăție (cu intenție sau imprudență). Prin urmare, responsabilitatea reprezintă premisa vinovăției. De asemenea, urmează să facem distincție între responsabilitate și

răspundere penală. Responsabilitatea constituie consecința existenței capacității biopsihice a persoanei de a-și da seama de caracterul prejudiciabil al faptei și de a-și manifesta voința și dirija acțiunile. Răspunderea penală reprezintă o condamnare publică care obligă infractorul să suporte consecințele prevăzute de lege pentru infracțiunea săvârșită. Numai o persoană responsabilă, care a săvârșit o faptă cu vinovăție, o infracțiune, este supusă răspunderii penale (alin. 2 art. 51 CP). Prin urmare, responsabilitatea constituie și o premisă a răspunderii penale.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Dobrinioiu V., „Drept penal – partea generală”, București, 1997, pag. 270.
- [2] Pitulescu I., “Delincvența juvenilă”, București, 2002, pag. 372.

Acte normative și de interpretare a normelor de drept

- [1] Codul de Executare al Republicii Moldova, Chișinău, 2002, 568 pag.
- [2] Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova, Comentariu, Chișinău, 2002, 832 pag.
- [3] Codul Penal al Republicii Moldova. Chișinău, 2002, 204 pag.
- [4] Regulile și standardele minime ale administrării justiției juvenile (Regulile de la Beijing) adoptate de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 40/33 din noiembrie 1985.
- [5] Regulile ONU cu privire la protecția minorilor privați de libertate.